

НЕЧІТКО-МНОЖИННІ МОДЕЛІ В БІЗНЕСІ ТА ФІНАНСАХ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

1. Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>другий (магістерський)</i>
Галузь знань	<i>11 математика і статистика</i>
Спеціальність	<i>113 прикладна математика</i>
Освітня програма	<i>Наука про дані та математичне моделювання</i>
Статус дисципліни	<i>вибіркова</i>
Форма навчання	<i>очна(денна)</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс, весняний семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>105 год.</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>екзамен</i>
Розклад занять	
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектор: <i>кандидат фіз.-мат. наук, доцент, Третиник Віолета Вікентіївна, viola.tret@gmail.com</i> Практичні / Семінарські: <i>кандидат фіз.-мат. наук, доцент, Третиник Віолета Вікентіївна, viola.tret@gmail.com</i>
Розміщення курсу	<i>Немає</i>

2. Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Одним з перспективних напрямків наукових досліджень в області аналізу, прогнозування та моделювання явищ і процесів є нечітка логіка. Навчальна дисципліна «Нечітко-множинні моделі у бізнесі та фінансах» займає одне із центральних місць у системі математичної, природничо-наукової підготовки фахівця з прикладної математики. Щоб бути успішним та конкурентоспроможним на ринку праці потрібно володіти сучасними методами математичного моделювання.

Мета та завдання кредитного модуля

1. Метою кредитного модуля є формування у студентів здатностей:

- володіти основами нечіткої арифметики та методів нечіткої логіки;
- будувати нечіткі моделі процесів та явищ у техніці, економіці, біології тощо;
- знати та застосовувати на практиці методи теорії можливостей;
- проектувати системи нечіткого виведення для моделювання гуманістичних систем, розв'язання задач класифікації та розпізнавання, керування, інших задач обчислювального інтелекту.

2. Основні завдання кредитного модуля.

Згідно з вимогами програми навчальної дисципліни, студенти після засвоєння кредитного модуля мають продемонструвати такі результати навчання:

знання:

- нечіткої арифметики;

- методів нечіткої логіки;
- методів теорії можливостей;
- методики проектування систем нечіткого виведення;
- особливостей застосування методів нечіткої математики до розв'язання задач класифікації та розпізнавання, оптимізації, кластеризації та керування, інших задач обчислювального інтелекту;

уміння:

- будувати та аналізувати нечіткі множини, виконувати над ними теоретико-множинні операції;
- виконувати арифметичні дії над нечіткими числами;
- аналізувати властивості та виконувати композицію нечітких відношень;
- будувати та аналізувати нечіткі та лінгвістичні змінні;
- виконувати нечітке виведення з нечітких висловлювань;
- будувати нечіткі моделі процесів та явищ у техніці, економіці, біології тощо;
- будувати системи нечіткого виведення, моделювати нечіткі системи з пам'яттю та без пам'яті, нечіткі контролери;

досвід:

- проектування систем нечіткого виведення для розв'язання актуальних практичних задач класифікації та розпізнавання, керування, інших задач обчислювального інтелекту.

Під час вивчення даної дисципліни студенти набудуть:

I. загальних компетентностей:

II. фахових компетентностей:

Програмними результатами навчання є:

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Вивчення кредитного модуля «Нечітко-множинні моделі в бізнесі та фінансах» дає можливість сформувати в студентів компетенції, потрібні для розв'язання практичних задач професійної діяльності, пов'язаної з застосуванням методів нечіткої математики до моделювання систем високої складності.

Кредитний модуль «Нечітко-множинні моделі в бізнесі та фінансах» забезпечує вивчення кредитних модулів «Інтелектуальний аналіз даних» та «Інтелектуальний аналіз даних великого обсягу» навчального плану підготовки магістрів, які навчаються за освітньо-науковою програмою магістерської підготовки за спеціальністю 113 Прикладна математика.

3. Зміст навчальної дисципліни

Осінній семестр

Кредитний модуль 1. Вступ до теорії нечітких множин

Тема 1.1. Основні положення нечіткої математики, причини появи та основні етапи розвитку

Тема 1.2. Поняття нечіткої множини, основні характеристики нечітких множин. Операції над нечіткими множинами

Тема 1.3. Агрегація нечітких множин. Нечіткі відношення

Тема 1.4. Нечіткі числа. Інтервальна арифметика. Нечітка арифметика

Тема 1.5. *Основи нечіткої логіки. Нечіткі та лінгвістичні змінні. Нечіткі висловлювання*

Тема 1.6. *Виведення з умовних висловлювань. Системи нечіткого виведення*

Кредитний модуль 2. Нечітко-множинні моделі

Тема 2.1. *Нечіткий метод Дельфі*

Тема 2.2. *Модель нечіткого управління проектами*

Тема 2.3. *Прийняття рішень в нечіткому середовищі*

Тема 2.4. *Нечітка регресійна модель та нечіткі оптимізаційні задачі*

Тема 2.5. *Нечітка модель інвестицій*

Тема 2.6. *Нечіткі задачі управління запасами*

4. Навчальні матеріали та ресурси

Базова література

1. Klir G. J. Fuzzy Sets and Fuzzy Logic: Theory and Applications / G. J. Klir, B. Yuan. — Prentice Hall, 1995. — 592 p.
2. Huang C. Fuzzy Sets and Fuzzy Information Granulation Theory (Key selected papers by Lotfi A. Zadeh) / C. Huang, D. Ruan. — Beijing Normal University Press, 2000. — 360 p.
3. Fundamentals of Fuzzy Sets : [eds. D. Dubois, H. Prade]. — New York : Kluwer Academic Publishers, 2000. — 660 p.
4. Fuzzy Systems. Modeling and Control : [eds. H. T. Nguyen, M. Sugeno]. — New York : Kluwer Academic Publishers, 1998. — 532 p.
5. Practical Applications of Fuzzy Technologies : [ed. H.-J. Zimmermann]. — New York : Kluwer Academic Publishers, 1999. — 680 p.
6. MATLAB Fuzzy Logic Toolbox™ User's Guide.
http://www.mathworks.com/help/pdf_doc/fuzzy/fuzzy.pdf
7. Куссуль Н. М. Інтелектуальні обчислення: Навчальний посібник / Н. М. Куссуль, А. Ю. Шелестов, А. М. Лавренюк. — К. : Наукова думка, 2006. — 186 с.
8. Wojadziev G., Wojadziev M. Fuzzy logic for business, finance and management/ Advances in Fuzzy Systems: Applications and Theory — Vol. 23, 253p.

Допоміжна література

1. Dubois D. J. Fuzzy Sets and Systems: Theory and Applications / D. J. Dubois, H. Prade. — Academic Press, 1980. — 393 p.
2. Trillas E. Fuzzy Logic. An Introductory Course for Engineering Students / E. Trillas, L. Eciolaza. — Springer International Publishing Switzerland, 2015. — 211 p. — (Studies in Fuzziness and Soft Computing, vol. 320).
3. Zadeh L. A. Computing with Words. Principal Concepts and Ideas / L. A. Zadeh. — Berlin, Heidelberg : Springer-Verlag, 2012. — 146 p. — (Studies in Fuzziness and Soft Computing, vol. 277).
4. Mathematics of Fuzzy Sets. Logic, Topology, and Measure Theory : [eds. U. Höhle, S. E. Rodabaugh]. — New York : Kluwer Academic Publishers, 1999. — 722 p.

3. Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
1	Основні положення нечіткої математики, причини появи та основні етапи розвитку Принцип несумісності. Біологічні витоки теорії нечітких множин. Приклади застосування нечіткої математики в сучасних промислових та інформаційних системах. Література: 1, стор. 1–5; 3, стор. 4–15. Завдання на СРС: гранулярність інформації.
2	Поняття нечіткої множини, основні характеристики нечітких множин Огляд класичної теорії множин. Поняття нечіткої множини, основні характеристики нечітких множин. Функції належності, відмінність від функцій розподілу ймовірностей. Основні класи функцій належності. Література: 1, стор. 11–30; 2, стор. 3–28; 3, стор. 42–77. Завдання на СРС: функції належності типу сигмоїд.
3	Стандартні операції над нечіткими множинами. Нечіткі заперечення Стандартні заперечення, перетин, об'єднання. Аксиоми нечіткого заперечення. Класи нечітких заперечень. Література: 1, стор. 44–48, 50–88. Завдання на СРС: подання нечітких множин за допомогою альфа-зрізів.
4	Нечіткі перетини та об'єднання T -норми, аксіоми, властивості. Класи нечітких перетинів. T -конорми, аксіоми, властивості. Класи нечітких об'єднань. Література: 3, стор. 125–145. Завдання на СРС: дуальність нечітких заперечень та об'єднань.
5	Агрегація нечітких множин. Нечіткі відношення, їхні властивості Оператори агрегації. Нечіткі відношення. Проекції та циліндричні розширення нечітких відношень. Композиції нечітких відношень Література: 1, стор. 122–132; 3, стор. 233–260. Завдання на СРС: обумовлені нечіткі відношення.
6	Бінарні нечіткі відношення Бінарні нечіткі відношення. Нечіткі відношення еквівалентності та порядку. Література: 1, стор. 144–149; 3, стор. 233–260. Завдання на СРС: нечітке відношення сумісності.
7	Нечіткі числа. Інтервальна арифметика. Нечітка арифметика Принцип розширення. Нечіткі числа. Потужності нечітких множин. Інтервальна арифметика. Нечітка арифметика. Література: 1, стор. 102–108. Завдання на СРС: нечіткі рівняння.

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
8	Нечітка та лінгвістична змінні Поняття змінної як формальної трійки. Нечітка змінна як формальна трійка. Сумісність значення зі змінною. Лінгвістична змінна як формальна п'ятірка. Терм-множина лінгвістичної змінної. Зв'язок сенсу значення лінгвістичної змінної та функції належності нечіткої змінної. Ієрархічна структура лінгвістичної змінної. Література: 2, стор. 121–306. Завдання на СРС: самостійно вивчити формальні визначення лінгвістичної змінної.
9	Основи нечіткої логіки. Нечіткі висловлювання Огляд класичної двозначної логіки. Основні правила виведення в класичній логіці. Поняття класичного предикату, його властивості. Огляд багатозначних логік. Нечіткі висловлювання. Класи нечітких висловлювань. Поняття про кваліфіковані висловлювання. Умовні висловлювання. Нечіткі квантифікатори першого роду. Лінгвістичні модифікатори. Література: 1, стор. 220–230. Завдання на СРС: нечіткі квантифікатори другого роду.
10	Виведення з умовних висловлювань Нечітка імплікація. Аксиоми та класи нечітких імплікацій. Виведення з умовних висловлювань. Метод інтерполяції для виведення з декількох посилок. Література: 1, стор. 231–241, 304–316; 3, стор. 147–153. Завдання на СРС: виведення з кваліфікованих умовних висловлювань.
11	Нечіткі системи. Системи нечіткого виведення Огляд нечітких систем. Архітектура систем нечіткого виведення. Різновиди систем нечіткого виведення. Системи типу Мамдані та типу Сугено. Методи фазифікації та дефазифікації. Проектування бази нечітких правил. Література: 1, стор. 327–330; 4, стор. 19–58, 91–131. Завдання на СРС: самостійно вивчити типи систем нечіткого виведення, не розглянуті на лекції.
12	Методи побудови нечітких множин Прямі та непрямі методи з одним та багатьма експертами. Література: 1, стор. 280–299; 3, стор. 211–217. Завдання на СРС: метод парних порівнянь.
14	Нечіткий метод Дельфі Узагальнення класичного методу довгострокового прогнозування. Постановка задачі. Основні етапи методу Дельфі. Література: 8, стор. 66–89. Завдання на СРС: задачі фінансового планування нечітким методом Дельфі.

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (перелік дидактичних засобів, посилання на літературу та завдання на СРС)
15	Модель нечіткого управління проектами Нечіткий метод PERT для проектного менеджменту. Приклади. Література: 8, стор. 91–125. Завдання на СРС: нечіткий метод СРМ.
16	Прийняття рішень в нечіткому середовищі Модель прийняття рішень в нечітких умовах. Підхід Белмана-Заде. Література: 8, стор. 91–125. Завдання на СРС: розглянути альтернативні підходи розв'язання задачі прийняття рішень в нечіткому середовищі.
17	Нечітка модель інвестицій Модель інвестиційного консультування. Модель розподілу активів клієнта. Модель резистентності до фінансового ризику клієнта. Література: 8, стор. 157–185. Завдання на СРС: розглянути методологію побудови нечітких моделей інвестицій.
18	Нечіткі задачі управління запасами Постановка задачі. Нечіткі запити. Література: 4, стор. 187–215. Завдання на СРС: розглянути методологію побудови нечітких моделей управління запасами.

5. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, посилання на літературу та завдання на СРС)
1	Поняття нечіткої множини, основні характеристики нечітких множин. Принцип розширення. Операції над нечіткими множинами Стандартні операції над нечіткими множинами. Форма запису та графічне зображення нечітких множин. Тотожності в теорії нечітких множин. Альфа-зрізи. Нечіткі заперечення, об'єднання та перетини. Література: 1, стор. 11–30, 44–48, 50–88; 2, стор. 3–28; 3, стор. 42–77, 125–145. Завдання на СРС: перевірити, чи є опуклими нечіткі множини, розглянуті на практичному занятті.
2	Агрегація нечітких множин. Нечіткі відношення Аксиоми та теореми операторів агрегації нечітких множин. Оператори OWA. Проекції та циліндричні розширення нечітких відношень. Властивості бінарних нечітких відношень. Література: 1, стор. 122–132, 144–149; 3, стор. 233–260. Завдання на СРС: обчислити композицію розглянутих на практиці бінарних нечітких відношень.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, посилання на літературу та завдання на СРС)
3	Нечіткі числа. Інтервальна арифметика. Нечітка арифметика Принцип розширення. Потужності нечітких множин. Арифметичні операції над інтервалами. Арифметичні операції над нечіткими числами. Література: 1, стор. 102–108. Завдання на СРС: розв’язати нечіткі рівняння, розглянуті в класі.
4	Лінгвістична змінна Формальне визначення лінгвістичної змінної, її графічне подання. Література: 2, стор. 121–306. Завдання на СРС: записати формальне визначення лінгвістичної змінної «Вік».
5	Нечіткі висловлювання. Класи нечітких висловлювань. Поняття про кваліфіковані висловлювання. Умовні висловлювання. Нечіткі квантифікатори. Лінгвістичні модифікатори Обчислення ступеня правдоподібності нечітких висловлювань. Застосування лінгвістичних модифікаторів та нечітких квантифікаторів. Література: 1, стор. 220–230. Завдання на СРС: Обчислити ступінь правдоподібності нечіткого висловлювання, кваліфікованого ймовірносно.
6	Нечіткий метод Дельфі Розв’язання задач для узагальненого класичного методу довгострокового прогнозування. Основні етапи методу Дельфі. Література: 1, стор. 177–207; 3, стор. 343–377, 439–454. Завдання на СРС: альтернативні підходи до застосування нечіткого методу Дельфі
7	Модель нечіткого управління проектами Нечіткий метод PERT для проектного менеджменту. Приклади. Література: 3, стор. 378–392. Завдання на СРС: здійснити порівняльний аналіз нечіткого методу PERT та СРМ.
8	Нечітка модель інвестицій Модель інвестиційного консультування. Модель розподілу активів клієнта. Модель резистентності до фінансового ризику клієнта. Література: 4, стор. 227–287, 402–413. Завдання на СРС: розглянути методологію побудови нечітких моделей інвестицій.
9	Нечіткі задачі управління запасами Постановка задачі. Нечіткі запити. Література: 4, стор. 227–287, 402–413. Завдання на СРС: розглянути методологію побудови нечітких моделей управління запасами.

6. Самостійна робота студента

№ з/п	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
1	Основні положення нечіткої математики, причини появи та основні етапи розвитку Гранулярність інформації. Література: 3, стор. 4–15.	5
2	Поняття нечіткої множини, основні характеристики нечітких множин. Операції над нечіткими множинами Функції належності типу сигмоїд, подання нечітких множин за допомогою альфа-зрізів, дуальність нечітких заперечень та об'єднань. Література: 2, стор. 3–28, 3, стор. 125–145.	5
3	Агрегація нечітких множин. Нечіткі відношення Обумовлені нечіткі відношення, нечітке відношення сумісності. Література: 1, стор. 122–132.	5
4	Нечіткі числа. Інтервальна арифметика. Нечітка арифметика Нечіткі рівняння. Література: 1, стор. 102–108.	5
5	Основи нечіткої логіки. Нечіткі та лінгвістичні змінні. Нечіткі висловлювання Формальні визначення лінгвістичної змінної, нечіткі квантифікатори другого роду. Література: 1, стор. 220–230.	5
6	Виведення з умовних висловлювань. Системи нечіткого виведення Виведення з кваліфікованих умовних висловлювань, систем нечіткого виведення Цукамото та Ларсена. Література: 1, стор. 327–330, 3, стор. 147–153.	6
7	Методи побудови нечітких множин Метод парних порівнянь Література: 1, стор. 280–299.	6
8	Нечіткий метод Дельфі альтернативні підходи до застосування нечіткого методу Дельфі Література: 1, стор. 177–207; 3, стор. 343–377, 439–454.	4
9	Модель нечіткого управління проектами здійснити порівняльний аналіз нечіткого методу PERT та СРМ. Література: 3, стор. 378–392.	2
10	Нечітка модель інвестицій розглянути методологію побудови нечітких моделей інвестицій. Література: 4, стор. 227–287, 402–413.	4

№ з/п	Назва теми, що виноситься на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
11	Нечіткі задачі управління запасами розглянути методологію побудови нечітких моделей управління запасами. Література: 4, стор. 227–287, 402–413.	4

4. Політика та контроль

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТІВ З ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ

1. Звіт виконують на аркушах формату А4.
2. Лабораторні роботи виконуються згідно файлу «план практичних занять»
(наприклад, практика №1=лабораторна робота №1).
3. Умова задачі переписується перед розв'язанням. Відповідь виділяється.
4. На одному практичному занятті можна здати не більше **двох** лабораторних робіт.

Правила виконання групового проекту з дисципліни «Нечітко-множинні моделі у бізнесі та фінансах»

Завдання

1. Реалізувати нечітку систему виводу з деякої предметної області.
  - виконується за зразком поданим у лекції №11-12
2. Підготувати звіт за результатами роботи.
  - Вказати список учасників
  - Написати анотацію
  - Описати постановку задачі
  - Вказати літературні посилання, які використовувались в проекті
  - Реалізувати математичну формалізацію задачі
  - Описати всі етапи нечіткого виводу
  - Виконати тестування системи (самостійно закодувати або використати Matlab Fuzzy Tool Box)
  - Зробити висновки
  - Описати внесок кожного учасника проекту (ролі та задачі)
3. Презентувати (Power Point) та доповісти (10 хв) роботу на практичному занятті.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Розподіл навчального часу за видами занять і завдань з дисципліни згідно з робочим навчальним планом: табл. 1.

Таблиця 1

Се ме ст р	Навчальний час		Розподіл навчальних годин			Контрольні заходи		Семест рова атестац ія
	кредити	академічні години	лекції, акад. год.	практичні заняття, акад. год.	СРС	МКР	РГР, РР, ГР	
1	3.5	105	36	18	51	1		екзамен

Рейтинг студента з кредитного модуля складається з:

- 1) балів за виконання модульної контрольної роботи;
- 2) балів за відвідування лекційних занять;
- 3) балів за відвідування практичних занять.

СИСТЕМА РЕЙТИНГОВИХ БАЛІВ

1. Бали за модульну контрольну роботу

Модульна контрольна робота поділяється на дві 90-хвилинні контрольні роботи, кожна з яких містить по 5 практичних завдань.

Максимальна кількість балів за відповідь на кожне завдання: 3 балів.

Критерії оцінювання:

3 балів — відповідь повна і правильна;

2 балів — відповідь неповна, правильна або містить незначні неточності;

1 балів — відповідь неповна і неточна;

0 балів — відповідь неправильна або відсутня.

Максимальна кількість балів за модульний контроль:

3 балів × 5 запит. × 2 КР = **30 балів.**

2. Бали за відвідування лекційних занять

Бали нараховуються за відвідування лекційних занять: по 2 бали за кожне відвідане заняття, але не більше ніж **10 балів** протягом усього семестру.

3. Бали за відвідування практичних занять

Бали нараховуються за відвідування практичних занять: по 4 бали за кожне відвідане заняття, але не більше ніж **10 балів** протягом усього семестру.

4. Бали за відповідь на екзамені

Екзаменаційний білет складається з 4 питань – 2 теоретичних та 2 практичних. Відповідь на кожне теоретичне та практичне запитання оцінюється 12.5 балами.

Критерії оцінювання кожного запитання екзаменаційної роботи:

9-12.5 балів – відповідь вірна, повна, добре аргументована;

7-8 балів – в цілому відповідь вірна, але має недоліки;

5-6 балів – у відповіді є незначні помилки;

2-4 бали – у відповіді є суттєві помилки;

0-1 балів – немає відповіді.

Максимальна кількість балів за відповідь на екзамені:

12.5 балів × 4 запитання = **50 балів**.

5. Розрахунок шкали (R) рейтингу

Семестрова складова рейтингової шкали **R_C = 50 балів**, вона визначається як сума додатних балів, отриманих за виконання домашньої контрольної роботи, модульної контрольної роботи, відповіді на теоретичні контрольні роботи, активність на практичних заняттях.

Екзаменаційна складова рейтингової шкали **R_E = 50 балів**.

Рейтингова шкала з дисципліни дорівнює: **R = R_C + R_E = 100 балів**.

6. Поточна атестація

На першій атестації (8-й тиждень) студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг не менше **12 балів** (50 % від максимальної кількості балів, яку може отримати студент до першої атестації).

На другій атестації (14-й тиждень) студент отримує «зараховано», якщо його поточний рейтинг не менше **20 балів** (50 % від максимальної кількості балів, яку може отримати студент до другої атестації).

7. Умова допуску до екзамену та визначення оцінки

Необхідною умовою допуску студента до екзамену є семестровий рейтинг студента (**r_C**) не менше 40 % від **R_C**, тобто не менше **24 балів**. В іншому разі студент повинен виконати додаткову роботу та підвищити свій рейтинг.

Сумарний рейтинг студента **RD** визначається як сума семестрового рейтингу студента **r_C** та балів **r_E**, отриманих на екзамені. Оцінка (**ECTS** та традиційна) виставляється відповідно до значення **RD** згідно з табл. 2.

8. Визначення оцінки в умовах дистанційної форми навчання

Студент, який набрав за поточний контроль **менше 30 балів** складає іспит. Іспит складається з двох практичних задач та подальшої усної співбесіди. Оцінка студенту, який набрав за поточний контроль **не менше 30 балів** розраховується за формулою:

$$50 + \frac{50(R_s - 24)}{R_{max} - 24},$$

Де **R_s** – поточний бал студента, **R_{max}** – максимальний бал за семестр.

Таблиця

Рейтингові бали, RD	Оцінка за університетською шкалою
$95 \leq RD \leq 100$	Відмінно

$85 \leq RD \leq 94$	Дуже добре
$75 \leq RD \leq 84$	Добре
$65 \leq RD \leq 74$	Задовільно
$60 \leq RD \leq 64$	Достатньо
$RD < 60$	Незадовільно
Невиконання умов допуску до семестрового контролю	Не допущено

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Перелік теоретичних питань, що виносяться на іспит:

1. Нечіткі множини.
2. Нечітка арифметика.
3. Нечіткі операції.
4. Нечіткі відношення.
5. Нечіткі та лінгвістичні змінні.
6. Нечіткі висловлювання.
7. Виведення з нечітких висловлювань.
8. Нечіткі системи.
9. Системи нечіткого виведення: загальна архітектура, етап фазифікації, модуль нечіткого виведення.
10. Системи нечіткого виведення: база нечітких правил, етап дефазифікації. Етапи розробки систем нечіткого виведення.
11. Системи нечіткого виведення типу Сугено та Цукамото. Властивості систем нечіткого виведення.
12. Теорія можливостей.
13. Нечітке керування.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено доцент, кандидат фіз.-мат. наук, доцент, Третиник Віолета Вікентіївна

Ухвалено кафедрою прикладної математики (протокол № 12 від 02.06.21)

Погоджено Методичною радою факультету¹ (протокол № 7 від 24.06.2021)

¹ Методичною радою університету – для загальноуніверситетських дисциплін.